

Fältarbete och Forskning

-en sammanställning av forskning
som gjorts på fältarbete i Sverige

RiF Rapport 2010:1

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	3
<i>Syfte och frågeställningar</i>	3
<i>Litteratursökning</i>	4
VAD ÄR FÄLTARBETE?.....	4
<i>En historisk tillbakablick</i>	4
<i>Fältarbetarrollen idag</i>	4
<i>Definitioner</i>	5
<i>Uppsökande arbete</i>	5
<i>Fältarbete</i>	7
VARFÖR FÄLTARBETE?.....	8
<i>Lagstöd</i>	8
<i>Unika egenskaper hos fältarbete</i>	10
<i>Samhällsekonomiska argument</i>	10
FÄLTARBETE – EN EFFEKTIV METOD?	12
AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	13
REFERENSER	15

Inledning

I Sverige finns idag strax under 500 personer¹ som jobbar som fältarbetare². De allra flesta är anställda inom en kommun eller stadsdel men det finns även fältarbetare som är anställda av en organisation eller av ett privat företag. Utav de kommunala fältarbetarna är cirka 75 % anställda inom Socialförvaltningen och cirka 25 % inom Kultur och Fritid (eller motsvarande).

Den gängse uppfattningen bland dem som känner till och kommer i kontakt med fältarbetare tycks vara att de fyller en viktig roll i samhället (Prop 2001/02: 91; Ungdomsstyrelsen, 2008b; Claezon, 2008; Tiffany, 2007). Fältarbetare som har jobbat länge tvivlar inte heller på att det arbete de utför har en stor betydelse för många ungdomars utveckling (Calissendorf, Höjer & Svensson, 1986). Socialdemokraterna har inför valet 2010 gått ut med ett vallöfte i Stockholms stad om att tillsätta 20 nya fältarbetare. "Fältassistenterna fyller en viktig funktion genom sitt uppsökande och förebyggande arbete" kan man läsa i rapporten *90 000 - en rapport om ungas psykiska ohälsa i Stockholmsregionen* (Socialdemokraterna i Stockholms läns landsting och stadshus, s. 23). Det är dock få som känner till exakt vad fältarbetare gör när de utövar sin verksamhet samt om det finns någon forskningsevidens för att det uppsökande och förebyggande arbete, som de utför, verkligen fyller en viktig funktion.

Även inom fältarbetarkåren råder en viss frustration då många upplever att de gör viktiga förebyggande insatser i unga människors liv samtidigt som det är svårt att forskningsmässigt påvisa och argumentera för att det de gör verkligen har effekt. Riksförbundet för Fältarbete (RiF) beslutade därför att, med hjälp av finansiering från Socialstyrelsen, göra en sammanställning av den forskning som finns tillgänglig om fältarbete som både talar för eller emot att det är en effektiv metod att arbeta förbyggande och uppsökande med unga människor. Resultatet är den rapport som ni håller i handen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att göra en sammanställning av den forskning som finns tillgänglig om fältarbete som metod.

De övergripande frågeställningarna har varit:

1. Vad är fältarbete?
2. Varför ska kommuner och stadsdelar satsa på fältarbete?
3. Är fältarbete en effektiv metod för att förebygga ungdomsproblem?

¹ Siffrorna kommer ifrån en alldeles färsk kartläggning som Riksförbundet för Fältarbete gjort under 2010.

² Fältarbetare används i denna skrift som ett samlingsbegrepp på de som arbetar professionellt med fältarbete (se definition längre fram i rapporten). De i Sverige vanligast förekommande titlarna är fältassistent eller fältsekreterare men diverse lokala variationer så som fältsamordnare, ungdomssamordnare, ungdomshandledare och så vidare förekommer.

Litteratursökning

Litteratursökningen har till att börja med utgått ifrån två av de i Sverige mest kända grundböckerna om fältarbete nämligen *Möten i Mellanrummet* (Ander, Andersson, Jordevik & Leisti, 2005) och *Ute | Inne* (Erdal, 2006) och med hjälp av referenslistorna i dessa har annan relevant litteratur identifierats. Vidare har kontakt tagits med Björn Andersson, forskare vid Göteborgs Universitet samt Birgitta Ander, forskare vid Hälsohögskolan i Jönköping. De har båda ett förflutet som fältarbetare men bedriver nu egen forskning på närliggande områden till fältarbete och har varit behjälpliga med tips på ytterligare relevant litteratur. Det har även, i vissa fall, varit relevant att inkludera en del litteratur om förebyggande ungdomsarbete som inte nämner fältarbete. Självklart finns det säkerligen en del övrig relevant litteratur som hade kunnat inkluderas i denna rapport, som inte på något sätt utger sig för att vara heltäckande i fältet. Beträffande internationell litteratur ligger tyngdpunkten på norsk litteratur då fältarbetet där är ganska likt det svenska. Norge ligger dessutom lite före Sverige när det gäller att producera akademisk litteratur om fältarbete. I övrigt har en del brittisk litteratur samt skrifter från Europarådet, som belyser och diskuterar någon form av motsvarighet till det svenska fältarbetet, inkluderats.

Vad är fältarbete?

En historisk tillbakablick

Fältarbetets ursprung brukar räknas till någon gång i mitten av 1800-talet då frälsningsarmens grundare, William Booth, jobbade ute på gatorna i Londons slum med alkoholister, fattiga och utblottade. Efter andra världskriget började fältarbetet med ungdomar att utvecklas och expandera, först i USA och sen också i Europa (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, 1999; Svensson, Horner-Knight, Husebye, Muerwald & Schaffranek, 2003). Fältarbete har funnits i Sverige sedan 1950-talet då den första fältarbetaren anställdes i Hökarängen i Stockholm (Calissendorff et al., 1986). Då var det huvudsakliga syftet med inrättandet av funktionen att skapa kontakt med gängbildningar av ungdomar och stötta dem i att hitta lagliga och sunda fritidssysselsättningar (ibid.). Behovet var med andra ord att skapa kontakt med en grupp i samhället som ansågs som svåra att nå på annat sätt (Andersson, B., 2005b).

Fältarbetarrollen idag

Både Lie (1983) och Calissendorff et al. (1986) diskuterar de många förväntningar som fältarbetare har på sig från olika håll och kanter. Lie beskriver det virrvarr av mostridiga förväntningar som kan uppstå när fältarbetare slits mellan att vara kontaktskapare, vidareremitterare, problemlösare, förbyggare, behandlare, slasktratt med mera (1983). I fältgruppen i Staffanstorps befattningsbeskrivning kunde man 1993 bland annat hitta följande uppgifter: uppsökande och stödjande arbete med barn och ungdomar i riskzonen för missbruk, kriminalitet odyl, gängbearbetning, inlussning till föreningar och fritidsaktiviteter, projektarbete, inventering i samband med projekt rörande samhällsplanering för ungdomar, informera om ungdomssituationen i kommunen, informativ verksamhet till ungdomar, samverka med polis, socialtjänst, skola, kultur- och fritidsförvaltning samt fältarbetare från närliggande kommuner, kontroll och uppföljning vid ungdomsfester (Johansson, Mohlin, Persson, Runesson & Svensson, 1993). Lägg därtill nya metoder och arbetssätt som utvecklats bland fältarbetarna på senare år, gällande till exempel uppsökande arbete på internet (Andersson, M., 2005). Denna mångfacetterade och brokiga samling arbetsuppgifter är tydligt kopplad till att fältarbete bedrivs på vitt skilda platser (Andersson, B., 2005b). Det ligger i fältarbetets karaktär att jobba med de

problem som är aktuella i den miljö där man verkar snarare än att jobba med specifika frågor (ibid.). Henningsen och Gotaas studie av fyra olika fältgrupper i Norge (2008) visar på en tydlig skillnad i fältarbetets inriktning beroende på om arbetet sker i citymiljö, förort eller småstad, men också utifrån fältarbetets organisatoriska tillhörighet (social eller kultur- och fritidsförvaltningen i Sverige). I förorten eller det lilla samhället är det vanligare att fältarbetet är inriktat på fritidsaktiviteter och gruppverksamheter medan arbetet i citymiljöer huvudsakligen riktar sig mot enskilda individer och har mer av en råd och stödprägel (Andersson, B., 2005b). I en mindre studie av fältarbetet i Göteborgsområdet undersökte Björn Andersson under två veckor i maj 2009 spridningen på arbetet bland totalt elva olika fältgrupper (Andersson, 2010c). Utifrån undersökningen kom han fram till följande huvudkategorier som fältarbetet kunde delas in i: Uppsökande arbete, verksamhet (gruppverksamheter, manualbaserade program som t.ex. ART), samverkan, internt arbete (planering, handledning, dokumentation etc.) och övrigt. Fördelningen mellan de olika kategorierna kunde variera väldigt mycket beroende dels på i vilket område fältgruppen verkade (citymiljö, förort) samt i vilken fas gruppen för närvarande var inne i (stabilitet i gruppen etc.) Andersson hittar dock en tendens till en normalfördelning där uppsökande arbete är det som tar mest tid i anspråk (cirka 30%) och verksamhet minst (cirka 13%), men det fanns som sagt grupper som uppvisade en helt annan arbetsfördelning (ibid.)

Definitioner

Även om de inte är många så finns det några rapporter och skrifter som tagit sig för att försöka definiera vad uppsökande arbete är (Andersson, 2010a, European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, 1999; Svensson, et al., 2003). Motsvarande begrepp i amerikansk och brittisk litteratur är *outreach*, *detached* alternativt *street work* (ibid.). Det är dock ytterst få skrifter som tagit sig an att definiera begreppet fältarbete, som är betydligt bredare och vagare (Riksförbundet för Fältarbete, 1997). Utgångspunkten i detta avsnitt kommer därför vara att först redogöra för olika definitioner av uppsökande arbete för att därefter ta itu med begreppet fältarbete och tydliggöra hur det definieras i denna rapport.

Uppsökande arbete

Det finns ett antal olika engelska begrepp som mer eller mindre motsvarar svenskans uppsökande arbete som har tilldelats olika betydelser i olika europeiska länder (Svensson et al., 2003). Några av dessa är *street work*, *street social work*, *street corner work*, *outreach youth work*, *detached work*, *mobile youth work* och *field youth work*. Både Svensson et al. (2003) och European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (1999) använder sig i sina rapporter, utgivna av Europarådet, av *outreach work* som ett överordnat begrepp för allt uppsökande arbete. Med utgångspunkt i den brittiske folkhälsoforskaren Tim Rhodes tankegångar hänvisar de båda skrifterna till tre huvudtyper som man kan dela in begreppet i; *domiciliary* (hembaserat), *peripatetic* (ambulerande) och *detached* (fristående). I *domiciliary work* sker arbetet med klienterna i deras hemmiljö medan uppsökarna i *peripatetic work* istället söker kontakt med målgruppen på olika institutioner som till exempel skolor, fritidsgårdar och fängelser där organisationerna snarare än individerna är målgruppen. *Detached work* äger istället rum på gator, torg, caféer, köpcentrum och andra offentliga platser där individer eller grupper är målgruppen. Det finns exempel på blandningar av de olika formerna av uppsökande arbete men den vanligaste formen i Europa är *detached work*. Författarna till europarådets rapporter väljer ändå, som nämnts ovan att använda sig av begreppet *outreach work*, men understyrker att de likställer det med begreppet uppsökande arbete så som det används i Skandinavien vilket, enligt författarna, är

att likställa med vad som ovan beskrivits som *detached work* (ibid.). I Storbritannien är man mer noggrann med att skilja på *outreach* och *detached work* där *outreach work* beskrivs som en metod där man som uppsökare tar med sig en, på förhand definierad, agenda med den hjälp, information eller service man vill förmedla till målgruppen som man jobbar emot. I *detached work* så skapas innehållet i det sociala hjälparbetet istället i dialog med målgruppen och utgår på så sätt ifrån deras behov och önskemål (Tiffany, 2007) Smith avfärdar dock i skriften *detached, street-based and project work with young people* (2005) åtskillnaden mellan *detached* och *outreach work* som irrelevant. En fara med att lyfta fram fältarbete som *detached* är att det kan förstärka en syn på fältarbete, som han menar redan existerar, som lite flummigt och udda (ibid.). I USA och nere på kontinenten är begreppet *street work* betydligt mer vanligt förekommande men används inte alls i Storbritannien och på Irland där det förknippas med prostitution (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, 1999).

Björn Andersson, forskare i socialt arbete vid Göteborgs universitet, har nyligen kommit ut med två rapporter (2010a, 2010b) från forskningscirklar kring uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna där han djupgående diskuterar begreppet uppsökande arbete. De flesta som skriver om uppsökande arbete gör det, enligt Andersson, utan att definiera begreppet. Det är vanligt att man istället för att försöka definiera själva begreppet, använder och diskuterar det utifrån en kontext till exempel i förhållande till en verksamhet, målgrupp eller insats, likt de tre typerna av uppsökande arbete (*domiciliary, peripatetic* och *detached*) som diskuterats ovan. Andersson uppger dock att han hittat följande tre definitioner av uppsökande arbete³.

"varje försök att ta en tjänst ('service') till människor som behöver den och som annars antagligen inte skulle ha använt den" (Thomas & Pierson (red), 1995, citerade i European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, 1999, s. 84)

"Uppsökande arbete är en arbetsmetod som, fyrkantigt sagt, betyder att en eller flera personer rör sig i riktning mot varandra. Det innebär att det sker en aktiv uppsökning av kontakt, där det är den anställde uppsökande medarbetaren som söker kontakt med dem eller de, som är föremål för insatsen." (Hensen, Justesen, Laursen, & Mørch, 1994, s. 43, citerade i Andersson, 2010a, s. 24)

"En 'community-orienterad' aktivitet som företas med avsikt att kontakta individer eller grupper i särskilda målgrupper, vilka inte effektivt sätt kan kontaktas eller nås via existerande verksamheter eller genom traditionella hälsofrämjande kanaler". (Hartnoll, Rhodes & Jones, 1990, citerade i European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, 1999, s. 14)

I syfte att skapa en heltäckande och icke-kontextbunden definition går Andersson (2010a) igenom de dimensioner av uppsökande arbete som brukar lyftas i litteraturen om densamma nämligen 1. att det är en kontaktskapande verksamhet som 2. riktar sig mot målgrupper som är svåra att nå på något annat sätt. 3. Att själva hjälpen ska vara tillgänglig och inte kunna ges på annat sätt samt att 4. arbetet sker i miljöer och sammanhang som uppsökaren inte råder över eller kan kontrollera (ibid.). Allt detta leder honom fram till följande definition:

³ Nedan har Anderssons (2010a) översättningar använts

"Uppsökande arbete är en kontaktskapande och resursförmedlande verksamhet som riktas till grupper, vilka ofta är svåra att nå med andra medel och som behöver ges stöd på ett lätt-tillgängligt sätt i miljöer och sammanhang, vilka uppsökaren själv inte organiserar eller kontrollerar." (Andersson, 2010a, s. 45)

Fältarbete

Med Björn Anderssons genomarbetade och heltäckande definition av uppsökande arbete är nästa steg att gå vidare till frågan vad relationen mellan fältarbete och uppsökande arbete är. Är fältarbete bara en synonym till uppsökande arbete eller står det för något annat?

Begreppet fältarbete används inte i så många andra länder förutom i Sverige. I Norge förekommer dock det motsvarande begreppet *feltarbeid*, vilket tidigare skiljde sig från *uteseksjonsarbeid* såtillvida att den senare framför allt riktade in sig på individuellt arbete med tungt problembelastade ungdomar i stadsmiljö medan *feltarbeid* istället syftade till att mobilisera resurser hos ungdomar i sina närområden (Lie, 1983). Denna indelning har dock mist sin relevans med tiden (Henningsen & Gotaas, 2008).

Andersson och Lundström (2008) beskriver uppsökande arbete som grunden i fältarbete, men fokuserar därefter i artikeln "Gapiga gator och tysta gränder - genusperspektiv i uppsökande arbete", på att beskriva innebörden av det uppsökande arbetet utan att gå in på mer detaljer om fältarbetet. Bergström och Johansson (2005) går steget längre och tydliggör att fältarbetet, utöver det uppsökande arbetet med att kartlägga, ta kontakt med och hänvisa vidare, också innehåller olika former av åtgärder.

I Riksförbundet för Fältarbete (RiF) skrift *Socialt fältarbete - en definition* (1997) går det tyvärr, trots titeln, inte heller att urskilja någon tydligt avgränsad definition av fältarbete. *Fält* definieras i skriften som offentliga miljöer där unga människor vistas på ett osystematiskt vis och det betonas att det som är unikt för fältarbete är just att det har sin förankring i fältet. En fältarbetare som inte kontinuerligt vistas i offentliga ungdomsmiljöer kan därmed inte sägas ägna sig åt fältarbete enligt RiFs definition. Kopplingen mellan fältarbetet och det uppsökande arbetet framgår när fältarbetets fyra delar (uppsökande arbete, analys, insats och dokumentation/utvärdering) beskrivs. Även RiF beskriver det uppsökande arbetet som grunden i fältarbetet. Dock så är det tydligt att det inte räcker med att enbart ägna sig åt uppsökande arbete för att det ska räknas som fältarbete. Informationen som inhämtats i det uppsökande arbetet ska tas vidare och analyseras, vilket därefter kan leda till någon form av insats på antingen samhälls-, grupp- eller individnivå. Det är slutligen viktigt att insatserna, analyserna och det uppsökande arbetet dokumenteras och utvärderas (ibid.).

Forkby och Larsson (2007) diskuterar också det uppsökande arbetet som en del av vad de kallar "det fältbaserade ungdomsarbetet". Precis som i RiFs beskrivning av fältarbetets fyra delar beskriver de hur kontakter med ungdomar kan etableras genom det uppsökande arbetet, vilket i ett senare skede kan leda till att ungdomarna slussas vidare till exempelvis mer strukturerade programverksamheter som ART (aggression replacement training) eller något annat dylikt program (ibid.). Även Björn Andersson (2005a) beskriver i artikeln "Det offentliga rummets sociala pedagogik" denna koppling, som han kallar för det generativa sambandet mellan uppsökande arbete och efterföljande verksamhet, som något centralt i fältarbete. Han framhåller

vidare att det råder en viss oklarhet beträffande relationen mellan begreppen fältarbete och uppsökande arbete. I den danska boken *Opsøgende arbejde som metode* betraktar man, enligt Andersson, uppsökande arbete som den centrala kategorin som täcker in en mer omfattande verksamhet än fältarbete. I Sverige gör man dock, som redan nämnts ovan, oftast tvärtom. För att kunna urskilja vad som är unikt med det sociala fältarbetet, till skillnad från till exempel nattvandrare och andra grupper (oftast från frivilligorganisationer), som rör sig ute bland ungdomar i offentliga miljöer krävs det dock, enligt Andersson, en tydligare definition av fältarbete. Det räcker inte med att kategorisera det utifrån till exempel miljö och målgrupp. Mot slutet av artikel närmare sig också Andersson en definition av fältarbete (ibid.):

"sett ur det här perspektivet skulle fältarbete kunna uttryckas som en metod för socialt arbete med unga människor där utgångspunkten är offentlighetens rum och sociala relationer" (Andersson, 2005a, s. 219).

För att verkligen kunna särskilja det som är unikt i fältarbete har jag lagt samman den information som framkommit ovan gällande både uppsökande arbete och fältarbete till följande definition av fältarbete som också är den som tillämpas i denna skrift:

Fältarbete är en metod för socialt arbete med unga som utgår ifrån ett uppsökande och kontaktskapande arbete, och som följs upp med någon form av insats på individ-, grupp- eller samhällsnivå.

Varför fältarbete?

Lagstöd

Det hör inte till ovanligheterna att det, i ekonomiskt kärvare tider, uppstår en oro bland fältarbetare om verksamheten kommer finnas kvar eller inte. Oron bottnar ofta bland annat i att man inte tror att verksamheten är lagstadgad. Det stämmer visserligen att fältverksamheten i sig inte är lagstadgad, men att kommuner ska bedriva uppsökande verksamhet finns däremot tydligt stipulerat i Socialtjänstlagen (2001:453) 3 kap 1 §.

"Till socialnämndens uppgifter hör att (...) genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden"

I 3 kap 4 § framgår det vidare bland annat vad som ska ingå i den uppsökande verksamheten:

"Socialnämnden ska i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda enskilda grupper och enskilda sin hjälp. När det är lämpligt skall nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar"

Vidare så lyfts också det förebyggande arbetet i 3 kap 7 §:

"Socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialnämnden skall genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns."

Även i förarbetena till lagen betonas fältarbete och uppsökande arbete som en viktig del av socialnämndens arbete. I regeringens proposition 1979/80:1 om socialtjänsten återfinns bland annat följande yttranden om uppsökande arbete och fältarbete:

"Ökad vikt skall nu läggas vid strukturinriktade insatser som medverkan i samhällsplaneringen, fält- och grannskapsarbete och uppsökande verksamhet" (s. 2)

"Socialtjänsten skall arbeta förebyggande. (...) Även samhällsarbete och insatser i samband med en aktiv uppsökande verksamhet som innefattar information och erbjudande av tjänster har viktiga förebyggande aspekter. (s. 136)"

"Till socialtjänstens strukturinriktade insatser hör att arbeta med sociala problem i samhället. Socialutredningen benämner detta fält- och grannskapsarbete." (s. 166)

"Förutom att på detta sätt få ingående kännedom om de enskilda människornas behov i olika avseenden skall den uppsökande verksamheten, enligt socialstyrelsens råd och anvisningar, vara ett underlag för kommunernas planering på lång sikt av den sociala verksamheten." (s. 168)

"Flertalet remissinstanser ställer sig bakom socialutredningens uppfattning att fält- och grannskapsarbete är en resurs i det sociala arbetet. (...) Fältverksamhet och särskilt grannskapsarbete är av relativt nytt datum i vårt land. Erfarenheterna är fortfarande begränsade, och jag anser att det är väsentligt att verksamheten får utvecklas och ordentligt värderas innan den kan sägas ha fått sin funktion organisatoriskt och innehållsligt förankrad i socialtjänsten. Det behövs kvalificerat forsknings- och utvecklingsarbete som inriktas på att pröva och utveckla olika metoder för socialt fältarbete." (s. 167)

I socialtjänstutredningen från 1999 (SOU 1999:97) talas det om tidiga insatser som ett "centralt inslag i ett effektivt och framgångsrikt socialt arbete" (s. 19). Vidare så betonas det att det förebyggande arbetet skall utgå ifrån beprövade metoder och att "professionell kunskap är av avgörande betydelse" (ibid. s. 220). Någon vidare specificering av vilka metoder som anses lämpliga finns tyvärr inte. År 2003 gjordes en utredning av unga i åldrarna 16-24 år som inte studerar, arbetar eller har någon annan känd sysselsättning (SOU 2003:92). Utredningen mynnade ut i ett förslag om att kommunerna ska ordna en organisation som aktivt söker upp och stödjer varje ungdom upp till 20 år som inte har någon känd sysselsättning. Detta arbete har påbörjats i många kommuner genom så kallade navigatorcentrum (Ungdomsstyrelsen, 2008a). Satsningen bedöms ha varit betydelsefull (ibid.) men under 2007 kunde Socialstyrelsen i en ny studie konstatera att gruppen unga utanför inte hade minskat (Socialstyrelsen, 2008).

I Norge är lagstödet kanske ännu tydligare tack vare socialdepartementets offentliga utredning *NOU 1980:37 Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid*, som blivit en viktig milstolpe för det uppsökande arbetet i Norge (Lie, 1983). I utredningen uppmanar socialdepartementet alla Norges kommuner att upprätta uppsökande enheter (Klyve & Pedersen, 2006). I den framgår vidare att målsättningen för det uppsökande barn- och ungdomsarbetet ska vara att 1. uppsöka enskilda grupper av barn och ungdom som har behov av hjälp men av olika anledningar inte nås av existerande hjälp och 2. etablera kontakt med dem. 3. Motivera dem till en alternativ sysselsättning, 4. förmedla ett erbjudande om alternativ sysselsättning eller annan behandlande åtgärd och slutligen 5. samla kunskap om barn och ungdomars levnadsvillkor och ta initiativ till

åtgärder som kan förbättra dessa (ibid.). På senare år har det uppsökande arbetet i Norge fått än mer uppmärksamhet bland annat genom en nationell strategi för tidig intervention från Helsedirektoratet, skapandet av en två-årig akademisk vidareutbildning i uppsökande arbete och statligt stöd till ett eget kansli för Landsforeningen for oppsøkende sosialt ungdomsarbeid (Barne-og Likestillingsdepartementet, 2008).

I själva verket finns det alltså, som visats ovan, även i Sverige ett ganska starkt stöd för uppsökande och förebyggande arbete - både i lagen och i dess förarbeten. Hur kommer det sig då att uppsökande arbete inte har en mer framträdande roll i det sociala arbetet idag? Björn Andersson (2010b) menar att det har att göra med att det i förarbetena är ganska oklart vad som egentligen avses med det uppsökande arbetet. Lagen ger ingen tydlig förklaring till vad det uppsökande arbetet är eller hur det ska utformas och i och med att socialtjänstlagen är en ramlag lämnar den stor frihet till kommunerna att själva tolka hur insatserna och verksamheten ska utformas (Molin, 2005). En rättslig prövning av det allmänna förebyggande arbetet om en kommun till exempel skulle besluta att helt lägga ner det förebyggande arbete har, enligt Molin, aldrig gjorts, men det skulle vara mycket intressant att ta del av en sådan om någon skulle besluta sig för att driva en sådan fråga (ibid.)

Unika egenskaper hos fältarbete

I Riksförbundet för Fältarbete (2007) definition av socialt fältarbete framhålls fältarbetets förankring i "fältet", det vill säga de offentliga ungdomsmiljöerna, som en av de viktigare egenskaperna som särskiljer fältarbetet från annat socialt arbete med ungdomar. Tiffany (1997) är inne på samma spår när han diskuterar *detached youth work*. Han menar att det som skiljer *detached youth work* från annat ungdomsarbete är att de som utför det kan kliva utanför allt som har med makt, myndighet och kontroll att göra, bland annat genom att arbeta på de platser där ungdomar själva har valt att vistas istället för att försöka ta med dem till ett kontor eller någon annan institution. Malin Andersson (2006) uttrycker det som att man får arbeta utan de ramar som kanske vanligtvis bär upp och förstärker en yrkesidentitet. På det sättet kan man säga att fältarbetet sker på de ungas villkor (Lie, 1983).

En annan del av det som är unikt med fältarbete är att man genom det uppsökande arbetet kan nå grupper av ungdomar som vanligtvis inte skulle komma i kontakt med den ordinarie existerande hjälpapparaten (Lie, 1983). I det uppsökande arbetet kan man stöta på ungdomar som mår riktigt dåligt utan att "orka" eller ens veta hur man gör för att söka hjälp (Andersson, M., 2005). Det blir då fältarbetarens uppgift att se till att de får den hjälp som är nödvändig antingen genom att själva erbjuda stöd eller att se till att de kan slussas vidare till någon annan instans som kan tillgodose deras behov. Tack vare fältarbetarnas rumsliga och tidsliga flexibilitet, har de ofta goda möjlighet att ta tillfället i akt när de väl stöter på en ungdom i behov av hjälp utan att de behöver vänta till nästa lediga mötestid på kontoret, vilket kanske skulle avskräcka de flesta ungdomar. För en del ungdomar kan det räcka med att uppmärksammas och få någon form av stöd från en fältarbetare medan vissa behöver slussas vidare till mer omfattande insatser (ibid.).

Samhällsekonomiska argument

Frågan huruvida förebyggande arbete spar pengar på lång sikt har säkerligen diskuterats i ett antal olika sammanhang. Få är dock de rapporter som faktiskt försökt räkna på och påvisa att så är fallet. Det finns mig veterligen ingen studie som försökt sig på att räkna på fältarbetets

lönsamhet. Däremot så finns det några stycken som utgått ifrån förebyggande arbete i allmänhet, däribland Skolverkets, Socialstyrelsens och Statens Folkhälsoinstituts rapport *Tänk Långsiktigt* (2004). Rapporten framhåller en försiktig hypotes om att det finns en samhällsekonomisk potential i att arbeta förebyggande mot barn och ungdomar. Rapporten utgår huvudsakligen ifrån generella preventiva insatser som föräldrautbildning, ökad personal- och lärartäthet i skolan- och förskolan, fler ungdomsmottagningar etc. och ställer dessa kostnader mot olika beräkningar av vad en missbrukarkarriär skulle kunna kosta. På detta sätt visar rapporten att man genom att förebygga en persons missbruk under vuxenlivet kan erbjuda mellan 3 400 och 6 900 föräldrar föräldrautbildning. Motsvarande beräkningar görs i rapporten där kostnader för psykisk ohälsa i tonåren och kostnader för psykisk ohälsa på länge sikt ställs mot andra insatser som till exempel antal besök på en ungdomsmottagning, minskade gruppstorlekar i skola, förskola och på fritids, kurator i skolan etc. Det påpekas dock i rapporten att bristen på relevanta studier om effekter av generella insatser för barn och ungdomar är ett problem och att det därför är nödvändigt att lokalt satsa på att dokumentera och följa upp insatser som ges till barn och ungdomar för att kunna göra en ordentlig samhällsekonomisk analys. Det är också viktigt att undersöka hur mycket olika tänkbara insatser kostar, vilka effekter de har på barns och ungdomars psykiska hälsa samt hur de påverkar andra samhällskostnader på lång sikt (ibid.).

Nilsson och Wadeskogs rapport *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga* (2008) är inne på samma spår som Skolverket et al. men har kanske lagt ambitionsnivån ännu högre med avancerade uträkningar, tabeller och diagram. Räkneexemplen är nästan exakt de samma som i den föregående rapporten. Det är missbrukarkarriärer, psykiska sjukdomar och långtidssjukskrivningar som ställs mot föräldrautbildning, öppen förskola, livskunskap i skolan eller antal besök på ungdomsmottagningar. Utöver kausalitetsproblemet som jag ska komma till nedan lyfter Nilsson och Wadeskog också några andra viktiga faktorer som kan utgöra hinder för satsningar på förebyggande arbete. Det handlar dels om den så kallade fördröjningseffekten. Med detta avses att det, när det gäller förebyggande arbete, ofta tar tid innan man får kvitto på att insatsen har gått bra, om man ens kan få något kvitto. I dagens politiska system som vanligen styrs av ett-årsbudgetar utgör detta ett stort problem. Nilsson och Wadeskog efterlyser därför vad de kallar för ett socialt investeringssystem, där man precis som med investeringar i andra verksamheter kan skriva av insatserna efter hand (ibid.). Slutligen så problematiserar de även "stuprörstänket" mellan olika aktörer (till exempel socialtjänst, arbetsförmedling, försäkringskassa) där man inte alltid ser att en liten kostnad för en aktör kan utgöra en stor besparing för en annan (ibid.).

Det är tämligen lätt att utifrån modellen ovan göra motsvarande beräkning över till exempel hur många fältassistenter man skulle kunna anställa, alternativt hur många ungdomar som skulle "få tillgång till en fältassistent" för samma belopp som man (enligt uppskattningarna) skulle spara om man kunde förebygga en missbrukarkarriär. Precis som i räkneexemplet med skolkuratoren är det bra att addera årslönen med lönekostnadspålägget (48,8% för 2010) och cirka 25 % i overhead-kostnader vilket torde generera en kostnad på cirka 600 000 kr/år och fältassistent. Detta innebär, enligt resonemanget i rapporterna, att 30 nyanställda fältassistenter i ett område bara skulle behöva förebygga en livslång missbrukarkarriär (beräknat på 30 år) tillsammans, för att det skulle bli samhällsekonomiskt lönsamt att anställa dem.

Svagheten med dessa beräkningar ligger, enligt min mening, i det bristande kausalitetssambandet, vilket båda rapporterna också tar upp. Det är lätt att se att kostnaderna på utgifts- och intäktssidan motsvarar varandra (även om de är väldigt grovt uträknade). Däremot så kan vi bara anta att den föreslagna insatsen (till exempel föräldrautbildning för 5000 föräldrar) leder till den önskade hälsoeffekten (att minst ett liv i missbruk förebyggs). Det finns fortfarande ingen evidens som visar att så verkligen är fallet. Mot bakgrund av detta vore det mycket värdefullt att försöka hitta former och metoder för att kunna påvisa dylika orsakssamband. Utan detta så säger oss inte dylika hypotetiska räkneexempel så mycket. Om ett kausalitetssamband mellan en förebyggande insats och ett positivt utfall väl kan påvisas, kan den samhällsekonomiska effekten dock vara en värdefull aspekt att beakta. Med tanke på vilka enorma kostnader som exempelvis ett liv i missbruk för med sig för samhället torde en evidensbaserad drogförebyggande insats i kombination med ovanstående samhällsekonomiska beräkningar vara ett mycket slagkraftigt argument för att satsa på just den insatsen.

Fältarbete – en effektiv metod?

Det råder en djup enighet inom litteraturen i detta fält att det behövs fler studier som utvärderar och studerar effekterna av både förebyggande arbete i allmänhet och fältarbete i synnerhet. Utne Berg (2006) menar att behovet av systematiserad datainsamling, mer forskning på målgruppen samt utvärdering av metoderna lyftes fram redan för 25 år sen. Ungdomsstyrelsen (2007c) drar i rapporten *Unga och social exkludering - en kartläggning av forskning om effekter av ungdomsinsatser*, som är en kartläggning av internationell forskning om preventionsinsatser mot social exkludering bland ungdomar, slutsatsen att få studier tar upp frågor om konkret förebyggande arbete och ännu färre har studerat effekterna av förebyggande arbete. Svensson (2005) framhåller att det är komplicerat att utvärdera förebyggande och främjande insatser, då en insats som sker på ett område kan motverkas av en extern faktor som kommer från ett helt annat håll. För att uppnå ett pålitligare resultat är det därför, om möjligt, viktigt att göra jämförelser på en liknande grupp i ett liknande sammanhang som inte har varit med om den aktuella insatsen, det vill säga en kontrollgrupp (ibid.). Istället för att försöka utvärdera preventiva insatser i kontrollerade studier med kontrollgrupp (en så kallad effektutvärdering) så har de svenska studierna snarare kännetecknats av en trovärdig men otestad teori om vad som funkar och inte (Sundell & Forester, 2005).

Under 90-talet har kravet på utvärderingar av det preventiva arbetet ökat i de nordiska länderna (Svensson, Svensson & Tops, 1998). Detta betonas bland annat i Statens folkhälsoinstituts nationella handlingsplan för alkohol- och drogförebyggande insatser (1995), samtidigt som man tillkännager svårigheterna med att utvärdera projekt som inte är avgränsade och kontrollerade. Det kan också finnas etiska invändningar mot att använda sig av en slumpmässigt utvald kontrollgrupp (Ungdomsstyrelsen, 2007a). Då fältarbetet till naturen är allt annat än avgränsat och kontrollerat utan snarare flexibelt, dynamiskt och på många sätt svårt att kontrollera, är det som fältarbetare lätt att känna sig lite nedslagen vid tanken på kontrollgrupper och effektutvärderingar och ställa sig frågan om det över huvud taget är möjligt att utvärdera effekterna av det egna arbetet.

På 80-talet tycks det inte ha funnits många som trodde på möjligheten att utvärdera fältarbetet. Calissendorff et al. menar att det "till stor del är omöjligt att med vetenskaplig visshet se positiva resultat som direkta följder av fältarbetet" (1986, s. 81). Lie (1983) lyfter fram paradoxen att ju

mer fältarbetarna lyckas förmå målgruppen att själva ta ansvar för sitt liv, ta initiativ och klara sig själva (vilket ju är målet), desto mindre märks det att de gör något. Hon betonar vikten av att dokumentera arbetet med hjälp av processresultat, temarapporter, fältrapporter och årsrapporter, men kommer egentligen inte i närheten av att diskutera någon egentlig utvärdering av verksamheten. Ander (2005) är också av meningen att det är ett dilemma att som fältarbetare inte kunna vara riktigt säkra på om de förebyggande insatser som genomförs i verksamheten har någon verkan men uttrycker ändå viss optimism inför att på sikt kunna hitta mätbara kriterier med hjälp av dokumentation och metodutveckling.

Bergström och Johansson (2005) vänder sig mot de röster som talar för att socialt arbete inte går att utvärdera och framhåller att socialt arbete såväl som fältarbete mycket väl går att utvärdera. De följer upp detta med ett antal tips för hur fältarbetare själva kan utvärdera och följa upp sin egen verksamhet men går egentligen inte djupare in på genomförda studier eller utvärderingar av fältarbete.

Henningsen och Gootas (2008) presenterar i rapporten *Møter med ungdom i velferdsstatens frontlinje* en av de mest omfattande studierna av uppsökande arbete med ungdomar. Studien fokuserar på arbetsmetoder, samarbetsformer och dokumentationspraxis och är en kvalitativ studie genomförd på fyra olika fältgrupper i olika delar av Norge. Syftet med rapporten är att problematisera och analysera olika sidor av fältarbetet för att utifrån detta material kunna dra slutsatser som kan bidra till den akademiska utvecklingen av fältet. Henningsen och Gootas beskriver det uppsökande ungdomsarbetet som svårforstått för de icke invigda, vilket de menar har att göra med att det huvudsakligen är baserat på en esoterisk kunskap som inte lärs ut via metodböcker utan snarare genom att utöva arbetet. Detta menar de är ett hinder för professionaliseringen av yrket och för den akademiska utvecklingen, varmed ett ytterligare syfte med rapporten är att sätta ord på färdigheter, metoder och kunskap som används av fältarbetare för att på så sätt försöka avmystifiera det uppsökande arbetet som disciplin. Rapporten uttalar sig inte om det uppsökande arbetets effektivitet, men ger ändå en god grund till en djupare förståelse av det, vilket är ett viktigt steg på väg för framtida effektstudier (ibid.).

Att ringa in och tydliggöra vad uppsökande arbete är, är enligt Andersson (2010b) väsentligt för att kunna utvärdera dess effekt. Då många av de definitioner av uppsökande arbete som nämnts ovan är knutna till en viss kontext (till exempel målgrupp eller miljö) är det endast möjligt att också studera metoden i relation till dessa specifika grupper eller områden. Det råder vidare vanligtvis en oklarhet kring var det uppsökande arbetet börjar och slutar. Handlar det bara om att söka upp målgruppen eller ska det också ske en kontaktskapande aktivitet? Ingår en eventuellt uppföljande insats också i det uppsökande arbetet? Andersson konstaterar att det inte finns någon översiktligt samlad kunskap kring det uppsökande arbetets effekt, vilket leder honom till att föreslå mer ingående studier som kombinerar kvantitativa effektdata med kvalitativa processtudier till framtida forskning (ibid.).

Avslutande reflektioner

Enligt ungdomsstyrelsen (2007b) fanns det som flest fältarbetare i Sverige i början av 1980-talet⁴. Antalet har sedan, i takt med att kommunernas ekonomi försämrats, minskat. Denna utveckling

⁴ I Norge fanns det å andra sidan, enligt Henningsen och Gootas (2008) år 2008 fler fältarbetare än någonsin.

har skett parallellt med framväxten av mer strukturerade insatser som till exempel olika manualbaserade program (ibid.) Med de aktuella siffrorna från Riksförbundet för Fältarbets kartläggning (2010) som visar att det för närvarande finns närmare 500 fältarbetare i Sverige, kan det dock konstateras att detta inte längre är ett faktum, då Ungdomsstyrelsens siffror baseras på Calissendorff et als (1986) uppskattning av antalet fältarbetare år 1986 till cirka 400 stycken. Det verkar således tvärtom som det i dagsläget finns fler professionella fältarbetare än någonsin förut. Samtidigt är framväxten av de manualbaserade programmen tydlig. Persson och Svensson (2006) delar i *Preventionens vaga konturer. Definitioner och intentioner i skånsk alkoholprevention* in socialtjänstens operativa arbete gällande alkoholprevention i fältanknutet arbete, öppenvård och programverksamhet. En stor fördel med de manualbaserade programmen är att de går att utvärdera och evidensbasera på ett ganska enkelt sätt genom att utföra effektstudier där både försöks- och kontrollgrupp väljs ut med slumpmässigt urval. Detta är som visats ovan betydligt mer komplicerat när det gäller fältarbete. En farhåga inför framtiden är således att fältarbetet får kliva tillbaka till förmån för evidensbaserade och manualstyrda program, och att detta i så fall inte skulle ske på grund av att de är mer effektiva än fältarbetet när det gäller att arbeta förebyggande med ungdomar, utan för att det är lättare att påvisa deras effektivitet. Det ligger dock, som Ferrer-Wreder, Stattin, Cass Lorente, Tubman och Adamson (2005) lyfter fram i en forskningsöversikt över framgångsrika preventionsprogram för barn och unga, en stor utmaning i att nå ut och sprida framgångsrika och evidensbaserade program till de som behöver dem. Då kan det vara viktigt att erinra sig om att en unik egenskap hos fältarbete är just att man genom det uppsökande arbetet kan nå personer som annars inte skulle ha sökt hjälp. Frågan kanske inte handlar om huruvida det är fältarbetet eller de manualbaserade programmen som är mest effektiva när det gäller att förebygga ungdomsproblem utan snarare hur dessa skiftande metoder eller angreppssätt bäst kan användas för att komplettera varandra.

Då det i dagsläget inte tycks existera någon samlad kunskap om vare sig fältarbetets eller det uppsökande arbetets effekt blir det istället relevant att reflektera över vilka steg som behöver tas för att vi så småningom ska kunna komma dit. Lie (1983) förespråkade, som nämnts ovan, redan för tjugo år sedan vikten av att dokumentera fältarbetet, vilket fortfarande är en omdiskuterad fråga bland fältarbetare. Många är dock överens om att dokumentationsarbetet är viktigt och kan förbättras (Tiffany, 2007; Bergström & Johansson, 2005; Ander, 2005; Andersson, 2005a). Tiffany (2007) menar att det är viktigt att fältarbetare själva inser värdet med evidensbaserad forskning för att dokumentationen och uppföljningen av arbetet ska fungera. Henningsen och Gootas (2008) betonar vikten av att avmystifiera fältarbetet genom att göra det mer lättillgängligt för utomstående. Detta skulle exempelvis kunna ske genom att producera fler metodböcker och akademisk litteratur om fältarbete. Andersson (2010b) menar att en tydlig definition av objektet som ska utvärderas (torde gälla det uppsökande arbetet såväl som fältarbetet) är väsentligt för att kunna ta steget vidare och samla in data som kan besvara frågan om dess effektivitet.

Sammanfattningsvis kan det således konstateras att det, för att kunna uttala sig om fältarbetets effektivitet, är nödvändigt med en mer systematiserad och enhetlig praxis för dokumentation av fältarbetet, en genomarbetad definition av fältarbete som görs allmänt känd samt kvantitativa effektstudier i kombination med kvalitativa processtudier. Arbetet har påbörjats på flera av dessa områden men det kvarstår också en hel del arbete innan vi med säkerhet kan uttala oss om fältarbetets effektivitet.

Referenser

- Ander, B. (2005). Att komma för tidigt - förebyggande ungdomsarbete. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp. 13-23). Stockholm: Gothia.
- Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). (2005). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, B. (2005a). Det offentliga rummets sociala pedagogik. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp 210-223). Stockholm: Gothia.
- Andersson, B. (2005b). Fältarbete en brokig kontinuitet. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp. 24-45). Stockholm: Gothia.
- Andersson, B. (red.). (2010). *Uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna. Rapport från en forskningscirkel vid FoU i Väst/GR 2008-2009*.
- Andersson, B. (2010a). *Erfarenheter av uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna. En rapport baserad på fem forskningscirkelar om uppsökande arbete vid FoU i Väst/GR*.
- Andersson, B. (2010b). Uppsökande arbete - en litteraturbaserad metoddiskussion. I B. Andersson (red.). *Uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna. Rapport från en forskningscirkel vid FoU i Väst/GR 2008-2009* (pp. 20-20-34).
- Andersson, B. (2010c). *Fältarbete i Göteborgsområdet – FIG*. Seminarium vid Riksförbundet för Fältarbets Riksutbildning 2010-03-10.
- Andersson, M. (2005). Trötta fötter och svåra frågor - uppsökande arbete bland ungdomar. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp 46-68). Stockholm: Gothia.
- Andersson, M. & Lundström, M. (2008). Gapiga gator och tysta gränder - genusperspektiv i uppsökande arbete. I I. Claezon (red.). *Att göra skillnad - könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar*. Allmänna Barnhuset, 2008:3.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2008). *Oppsøkende og utadrettet arbeid overfor ungdom utenfor opplæring og arbeidsliv*. Rapport 2009.
- Bergström, U. & Johansson, A. (2005). Med större koll får du bättre innehåll - uppföljning och utvärdering. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp.182-202). Stockholm: Gothia.
- Calissendorff, J., Höjer, S. & Svensson, P. (1986). *Grundbok i socialt fältarbete*. Stockholm: Liber.
- Claezon, I. (2008). Att göra skillnad - könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2008:3.
- Enell, S. (red.). (2005). *Ungdomars drogvanor 2004 en enkätundersökning av skolelevers drogvanor i Jönköpings läns kommuner*. Luppen kunskapscenter. IFO FoU-rapport 2005:1.
- Erdal, B. (red.). (2006). *Ute | Inne*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (1999). *Insights outreach work among drug users in Europe*. EMCDDA Insights Series 2.
- Forkby, T. & Larsson, L. (2007). *Serviceinsatser inom socialtjänsten. Perspektiv, inriktning och utsatta barns skydd*. FoU i Väst. Mölndal: PR-Offset.
- Henningsen, E. & Gotaas, N. (2008). *Møter med ungdom i velferdesstatens frontlinje. Arbeidsmetoder, samarbeid og dokumentasjonspraksis i oppsøkende ungdomsarbeid*. NIBR-rapport 2008:2. Oslo: Norberg A.S.

- Johansson, C., Mohlin, C., Persson, K., Runesson, P. & Svensson, R. (1993). *Offensivt fältarbete*. Stockholm: Sober förlag.
- Klyve, A. & Pedersen, H. (2006). Oppsøkende sosialt arbeid i Norge før og nå. En historisk overblikk, med samfunnsmessige og geografiske sideblikk. I B. Erdal (red.). *Ute | Inne* (pp.22-45). Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Lie, G. (1983). *Ut på gator och torg!* Lund: Natur och Kultur
- Molin, P. (2005). Med lagen på sin sida - det förebyggande arbetet enligt lagboken. I B. Ander, M. Andersson, K. Jordevik & A. Leisti (red.). *Möten i mellanrumet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp. 152-164). Stockholm: Gothia.
- Nilsson, I. & Wadeskog, A. (2008). *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE: NOU 1980:37 *Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid*.
- Persson, A. & Svensson, K. (2006). *Preventionens vaga konturer. Definitioner och intentioner i skånsk alkoholprevention*. Meddelande från Socialhögskolan 2006:4. Lund: Lunds Universitet.
- Prop 1979/80:1 *Om Socialtjänsten*.
- Prop 2001/02:91 *Nationell narkotika handlingsplan*.
- Riksförbundet för Fältarbete (1997). *Socialt fältarbete - en definition*. Opublicerad skrift.
- Riksförbundet för Fältarbete (2010). *Kartläggning av fältarbetare i Sverige*. Opublicerad kartläggning.
- Skolverket, Socialstyrelsen & Statens Folkhälsoinstitut (2004). *Tänk Långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barns psykiska hälsa*. Lindesberg: Bergslagens Grafiska.
- Smith, M. (2005). Detached, street-work and project work with young people. Encyclopedia of Informal Education.
- Socialdemokraterna i Stockholms läns landsting och stadshus (2010). *90 000 - en rapport om ungas psykiska ohälsa i Stockholmsregionen* [www dokument]. URL www.socialdemokraterna.se/stockholm
- Socialstyrelsen (2008). *Individ och Familjeomsorg. Lägesrapport 2007*. Socialstyrelsen.
- SOU 1999:97 *Socialtjänst i utveckling*.
- SOU 2003:92 *Unga Utanför*. Fritzes: Stockholm.
- Statens Folkhälsoinstitut (1995). *Nationell handlingsplan för alkohol- och drogförebyggande insatser 1995:50*.
- Sundell, K. & Forster, M. (2005). En grund för att växa. Forskning om att förebygga beteendeproblem hos barn. FoU-rapport 2005:1.
- Svensson, B., Svensson, J. & Tops, D. (1998). *Att komma försent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger*. NAD publikation, nr 34.
- Svensson, K. (2005). Vad säger forskningen om förebyggande arbete? I S. Enell (red.). *Ungdomars drogvanor 2004, en enkätundersökning av skolelevers drogvanor i Jönköpings läns kommuner*. (pp. 19-25). Luppen kunskapscenter. IFO FoU-rapport 2005:1.
- Svensson, N. P., Horner-Knight, S., Husebye, T., Muerwald, S. & Schaffranek, J. (2003). *Outreach work with young people: young drug users and young people at risk*. Strasbourg: Council of Europe, Pompidou Group.
- Tiffany, G. (2007). *Reconnecting detached youth work. Guidelines and standards for excellence*. Chichester: The Federation for Detached Youth Work.
- Ungdomsstyrelsen (2007a). *Framgångens hemlighet. Att utvärdera måluppfyllelse, effekter, effektivitet och genomförande*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:5.

- Ungdomsstyrelsen (2007b). *Inblick i verkligheten. Praktik och strategi inom socialtjänsten*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:7.
- Ungdomsstyrelsen (2007c). *Unga och social exkludering. En kartläggning av effekter om ungdomsinsatser*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:5.
- Ungdomsstyrelsen (2008a). Fokus08. En ananlys av ungas utanförskap. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:9
- Ungdomsstyrelsen (2008b). *Insatser för unga i riskmiljöer*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:8
- Utne Berg, E. K. (2006). Dokumentasjon. I B. Erdal (red.). *Ute | Inne* (pp. 272-287). Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag